

lagodenom (afirmativno) načinu mišljenja u ovakvoj situaciji. Nakon što sam odvojio treće određenje javljaju se problemi koji donose veću poteškoću i time su interesantniji. Jencks nalazi da ideja postmodernog naneki način »prehodi« modernom i da je »zapanjujuća« i »luda« (time, iracionalna) (ibid 39—42) (samim tim »originalna«), i sugerise da kao takva vodi Lyotard-a »konfuziji« postmodernizma i »novijeg avant-gardizma«: da bi u daljem toku priznao »sa koliko uznemirenja prvi filozof Post-moderne fundamentalno greši«, ne bi li umilostivivši se sugerisao da Lyotard kao filozof i sociolog od pera jednoglasno nije dovoljno upućen u kulturne razlike da bi prepoznao o čemu se tu zapravo radi.

Jedan od razloga Jancks-ove zabune bio bi i u eminentno racionalnom načinu tumačenja prefiksa »post-u« u reči »postmodernizam« gde se on direktno oslanja ili sledi modernizam (mada on to vidi kao neophodnu ali ne i dovoljnu kvalifikaciju. Ovakvo tumačenje je rasprostranjeno i prouzrokuje mnoge nevolje. Frederic Jameson, na primer, u mnogima od svojih priloga »sporu« o govori o postmodernizmu kome »razlog egzistencije počiva na hipotezi nekog radikalnog preloma ili coupure, uopšteno, tragom sa kraja 1950-tih ili ranih 1960-tih«. Ovakav vid gledišta, koji nije odsutan čak ni iz Lyotard-ovih ranijih spisa o ovoj temi (videti na primer početak uvoda u Postmodernom stanje, mada se u daljem tekstu ovo bitno komplikuje, a posebno kroz modelovani status onoga što Lyotard opisuje kao »radnu hipotezu«) uobičajeno čini sponu između postmodernizma i takozvanog »post—industrijskog društva«, a kroz nastojanje da se usredsredi na pitanje o realnosti referenta pojmu »postmodernizam«. Čitajući Jamson-a,

me) »neki još nezamislivi novi oblik reprezentacije« postmoderne, uprkos postmodernističkom znanom izazovu reprezentaciji, u kome »bi mogli ponovo da zadobijemo pozicije kao individue i kao kolektivni subjekti«. Sto to Jameson određuje kroz »političku formu postmodernizma, ukoliko je ima« a kroz poziv da se pronade i projektuje globalno kognitivna mapa na socijalnoj kao i na prostornoj lestvici« (s 92).

Mada se Jemson trudi da postmoderni obezbedi »realitet«, diskurs koji koristi da bi taj realitet odbranio uporno ignoriše pitanja koji sam »realitet« nameće osnovi diskursa, sa doslednim nastojanjem, kakva god bila forma ka unifikaciji, totalizaciji i univerzalizaciji. Lyotard, na svu sreću, sumnjičaviji kao filozof, za razliku od Jameson-a i Jencks-a, ne pokušava da redukuje svoje misli (provizorno, i usudio bih se reći, nerazumno) pod »postmodernom« da bi joj bilo šta pripisao. Ukoliko je Lyotard u pravu insistirajući na vremenskoj kompleksnosti onoga što naziva događaj prezentacije ili čak prisustva, onda ćemo biti gotovo uvereni da sociološki i istorijski prilozima onome što on radi moraju biti svedeni na najmanju moguću meru. Naš bi problem onda bio ono što nazivam novinarstvo (bez pejorativnih namera), u svojoj konstitutivnoj preokupaciji identifikacije sa »vestima« sada, što skoro sigurno zahteva jedan vid svodenja.

Voleo bih sada kratko da dokumentujem Lyotard-ove argumente u vezi sa ovim pitanjima, ne da bih beležio trijumfalne ispravke, već da bih komplikovao, usložio temu što je više moguće. Prvi je iz knjige Au juste (Upravo). U njoj Lyotard dodaje fusnote diskusiji oko neimenovanja umetničkih dela, koje kroz pitanje može da se koristi kao princip klasifikacije. U samom telu teksta on radi na distinkciji dva termina, »klasično« i »moderno«; i u fus noti komplikujući ovaj drugi:

1 Ovo je ceo tekst eseja koji je pročitao na Architectural Association School of Architecture, feb. 1987 godine
2 J. Derrida Interview sa Eva Meyer-Architerture ove il desiderio puo abitare« u Domusu 681. (1986)

ZIMZELEN I OLOVO

(Srbi iz Hrvatske pred spomenikom Kneza Lazara)

*Kneže, u Dubrovnik si slao povelju
blagosiljajući trgovce platnom i solju,
platnom i solju, svilom i slovom,
maslinama i voskom pod kosovskim krovom.*

*Ali lako je bilo, Gospodaru, sa Gosparima,
kako sad sa konjušarima i klošarima.*

*Kneže, nisu njihovi prsti za povelje,
već za štremen i remen;
oni su, Presvjetli, žizak tuđem ognjištu, tuđoj sreći kremen.*

*Tuđoj sreći kremen, sova u domu brata,
na sjeverni pol se otvaraju njihova kućna vrata.*

*Povelju našu, ko piše Kneže,
i dokle pergament, a dokle papir seže.*

*Dokle puščani komet, dokle Višnje Slovo,
Kneže, o našu dušu se otimlju zimzeleni i olovo.*

*Zimzelen i olovo, naši vječni bogovi,
Čuvaru krsta i ocila, iz usta nam niču rogovi.*

*Iz usta rogovi, na uši izbija kreč,
Premudri, ne daj da u nama zgasne Tvoja zavjetna riječ.*

ZIMZELEN I OLOVO

Anđelko Anušić

KOSOVO MI SE U KUĆI OTVORILO

*Kosovo mi se u kući otvorilo
ko treće oko svakom mučeniku.*

*Gleda me prekorno iz dječije bilježnice,
Bože, šta li sam mu skrivio?*

*Žalosan škilji iz ženine čeone bore,
Gospode, zar može ovako sićušno biti!*

*Njegovi nevidljivi Kosovčići pužu mi po sofri,
ne znam jesu li mi uz koljeno vjera ili nevjera.*

*Visi nad mojom pisačom mašinom ko ledenica
iz koje kaplje čas suza čas smola potopna.*

*Noću se javlja telefonom prijetećim glasom:
došljače, sastruži zemlju sa opanaka!*

*Preko jutarnjih novina šalje mi tajne poruke
o mojim očima oboljelim od crnožute guke.*

*Kosovo mi se u kući otvorilo
ko vrelj gezir žednom u pustinji.*

*Nit je za piti ni ti za ostaviti,
Gospode, presudi nam obojici!*

priznajem nisam siguran da prepoznam njegov zaključak na ovu temu: sa jedne strane on deluje potpuno uveren u moć da identifikuje izvesne odlike koje podrazumeva tipično postmodernističkim, kao što je površnost, ili »potraga za učinkom«, nedostatak kritičkog negativiteta itd — da bi sa druge strane bio spreman da posumnja u »radikalni prevrat« pretpostavljajući mu neophodnost utemeljenje takve realnosti, i da bi polemisao o dijalektičkom doprinosu postmodernizma na kapitalističku kulturu (treći stepen koji sledi realizam i modernizam), upravo u kome bi post-industrijsko društvo moglo, kako on smatra, da bude treći stepen kapitalističkog načina proizvodnje pre nego radikalno novo polazište. Smatram da ne bi bilo teško pokazati da ovakva krutost (što Jameson-u kao doslednom hegelijanacu ne predstavlja teškoću da ga odredi dijalektički kontradiktorno u očekivanju olakšanja) u mnogome obeležava Jemson-ov tekst: zahvalan sam Rachel Bowlby što mi je skrenuo pažnju, sa jedne strane na obilje izraza »potpuno novo...« nečega, u Jemson-ovom tekstu, ili drugo (kao da je pokušao sam sebe u to da ubedi), kao »naše, sada novo postmoderno telo«, itd.; i sa druge strane na uporno, nespretnu mada određenu upotrebu termina »autentično i »realno«. Kao i uvek u Jameson-ovom radu postoji odlučno i senzacionalno obećanje o prodoru u to dijalektičko razumevanje koje tek treba dostići (pod istim bi se uvek razumevalo zadobijanje i novo osvajanje, nečega), u kome bismo proizveli (buduće prošlo vre-

Moderno imenovanje bi bilo »narod«, a ideja koju referiše osciluje između romantičarskog Narod i fin-de-siecle buržoazije. Romantizam bi bio moderan, ukoliko projektuje, mada izgledalo nemoguće, elaboraciju ukusa, čak i onog »lošeg«, ako dozvoljava procenu rada. Postmoderni (ili pagansko) bi bilo ono stanje u literaturi ili umetnosti koje nema neimenovane i regulisane ideale, mada im se vrednost meri standardima eksperimenta. Ili, da bi zvučalo dramatičnije, koje je mereno nastalim iskrivljenjem u materijalima, formama i strukturama čulnosti i mišljenja. Postmoderni se ne uzima u tom periodizirajućem smislu. (s 16)

Ovo je još uvek teška primedba, jer insistiranje na postmoderni koja nema koncept »perioda« je jasno (pa i u samom tekstu Lyotard kategorično tvrdi kako »datum za nas nema važnosti«) a ipak se sa naporom postavlja naspram istorijski definisanog pojma modernog. Ovakva komplikacija nije trenutno svodiva ni u odnosu na komentare iz eseja »Odgovaraajući na pitanje: Šta je Postmodernizam?« Prvo, Lyotard tvrdi kako postmodernizam »bez sumnje jeste deo moderne« (s 79), i u izvesnom smislu, prior modernom (ovo Jencks smatra »ludim«): »Delo može da postane moderno samo ako je prvo postmoderni. Time se Postmodernizam ne bi razumeo kao modernizam na svom kraju već u svom početnom stanju koje je konstantno« (ibid). Mada je Jencks dovoljno zapanjen ne bi li

3 C. Jencks What is postmodernism? London 1986
4 J. Derrida, Istina u slikarstvu, Paris 1978 godina s 25
5 J. F. Lyotard »Odgovor na pitanje: šta je postmoderni?« u »Post moderna objašnjena deci« Paris 1986 ss 13—34